

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Dokumentų valdymo skyrius
2017 12 27*

KETVIRTASIS SKYRIUS

BYLA ALEKSANDRAVIČIUS IR KITI PRIEŠ LIETUVĄ

(Petacijos Nr. 32344/13, 43576/13, 49516/13, 65956/13 ir 71139/13)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2017 m. liepos 4 d.

Tai galutinis sprendimas, bet jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai

Byloje Aleksandravičius ir kiti prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Ketvirtasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

Pirmininko Paulo Pinto de Albuquerque,
teisėjų Egidijaus Kūrio,
Iulia Motoc,

ir *skyriaus kanclerio pavaduotojo* Andrea Tamietti,
po svarstymo uždarame posėdyje 2017 m. birželio 13 d.
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Byla prieš Lietuvą pradėta penkiomis peticijomis (Nr. 32344/13, 43576/13, 49516/13, 65956/13 ir 71139/13), kurias pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį 2013 m. gegužės 11 d., 2013 m. birželio 10 d., 2013 m. liepos 26 d., 2013 m. spalio 9 d. ir 2013 m. lapkričio 7 d. Teismui pateikė penki Lietuvos piliečiai: atitinkamai Žanas Aleksandravičius, Andrej Gailiun, Artem Novikov, Gražvydas Dūda ir Darius Antonovas (toliau – pareiškėjai).

2. Ž. Aleksandravičiui, A. Novikovui ir D. Antonovui, kuriems suteikta teisinė pagalba, atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas K. Ašmys, taip pat S. Tomas. A. Gailiunui atstovavo Vilniuje praktikuojanti advokatė Diana Gumbrevičiūtė-Kuzminskienė. G. Dūdai atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas E. Jonušas. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė K. Bubnytė.

3. 2014 m. sausio 7 d. skundai dėl pareiškėjų įkalinimo sąlygų buvo perduoti Vyriausybei, o likusi peticijų dalis pripažinta nepriimtina pagal Teismo reglamento 54 taisyklės 3 dalį.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

4. Pareiškėjai gimė atitinkamai 1981, 1982, 1986, 1974 ir 1971 metais. Žanas Aleksandravičius, Andrej Gailiun ir Artem Novikov šiuo metu kalinami Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje. Gražvydas Dūda gyvena Kupiškyje, o Darius Antonovas kalinamas Alytaus pataisos namuose.

A. Pirmasis pareiškėjas (Žanas Aleksandravičius)

5. Pirmasis pareiškėjas nuo 2011 m. birželio 23 d. iki 2011 m. rugsėjo 30 d. kalėjo Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime. Iš Teismui pateiktų dokumentų matyti, kad jis buvo laikomas įvairiose tardymo izoliatoriaus kamerose ir didžiąją laiko dalį jam teko 1,8–2,46 kv. m gyvenamojo ploto, išskyrus šiuos laikotarpius:

– nuo 2011 m. birželio 24 d. vakaro iki 2011 m. birželio 27 d. ryto jam teko 3,69 kv. m gyvenamojo ploto;

– 2011 m. birželio 23 d. vakare, 2011 m. birželio 24 d. ryte ir 2011 m. rugpjūčio 31 d. ryte jam teko 7,38–7,8 kv. m gyvenamojo ploto.

6. 2012 m. pareiškėjas iškėlė bylą dėl žalos atlyginimo. Jis tvirtino, kad Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime jis buvo laikomas žeminančiomis sąlygomis: kameros buvo perpildytos, sąlygos – antisanitarinės.

7. 2012 m. balandžio 19 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas nustatė, kad pareiškėjas perpildytose kamerose buvo laikomas tris mėnesius ir tris dienas, nes minėtą laiką jis praleido kamerose, kuriose jam teko mažiau nei 3,6 kv. m gyvenamojo ploto. Vis dėlto teismas atmetė pareiškėjo skundą dėl antisanitarinių sąlygų Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime kaip faktiškai neįrodytą. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjo kaltinimai buvo abstraktūs ir kad jis nepateikė tikslios informacijos apie sąlygas, kuriomis skundėsi. Teismas pareiškėjui priteisė 1 000 litų (apie 290 eurų) dydžio kompensaciją už neturtinę žalą, atsiradusią dėl perpildymo.

8. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą, bet 2012 m. gruodžio 4 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

B. Antrasis pareiškėjas (Andrej Gailiun)

9. Antrasis pareiškėjas nuo 2008 m. spalio 22 d. iki 2010 m. lapkričio 10 d. buvo kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime, išskyrus toliau nurodytus laikotarpius, kai jis buvo perkeltas į Švenčionių areštinę:

– nuo 2008 m. gruodžio 3 d. iki 2008 m. gruodžio 10 d.;

– nuo 2009 m. rugsėjo 23 d. iki 2009 m. rugsėjo 29 d.;

– nuo 2009 m. gruodžio 23 d. iki 2009 m. gruodžio 29 d.;

– nuo 2010 m. vasario 3 d. iki 2010 m. vasario 16 d.

Iš Teismui pateiktų dokumentų matyti, kad jis buvo laikomas keliose tardymo izoliatoriaus kamerose, kur jam teko 1,2–2,68 kv. m gyvenamojo ploto, išskyrus šiuos laikotarpius:

– visą 2008 m. spalio 29 d., 2008 m. spalio 31 d. rytą, 2009 m. kovo 3 d. rytą, 2009 m. birželio 15 d. rytą, 2009 m. liepos 20 d. vakarą, visą 2009 m. liepos 21 d., 2009 m. liepos 22 d. rytą, 2009 m. rugsėjo 21 d. vakarą, 2009 m. rugsėjo 22 d. rytą, 2009 m. gruodžio 31 d. rytą, 2010 m. kovo 9 d. vakarą, 2010 m. kovo 10 d. rytą, 2010 m. balandžio 7 d. rytą, 2010 m. balandžio 26 d. rytą, 2010 m. birželio 14 d. rytą, 2010 m. birželio 28 d. vakarą, 2010 m.

birželio 29 d. rytą, 2010 m. lapkričio 3 d. vakarą ir 2010 m. lapkričio 4 d. rytą. Minėtais laikotarpiais jam teko 3,74–3,97 kv. m gyvenamojo ploto.

– 2008 m. lapkričio 23 d. ryte jam teko 7,94 kv. m gyvenamojo ploto.

10. 2012 m. pareiškėjas iškėlė bylą dėl žalos atlyginimo. Jis tvirtino, kad Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime jis buvo laikomas žeminančiomis sąlygomis: kameros buvo perpildytos, jose buvo žiurkių ir vabzdžių, ant sienų – pelėsio. Be to, sienos buvo drėgnos ir jo sveikata pablogėjo.

11. 2012 m. rugsėjo 7 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas nustatė, kad pareiškėjas gali reikalauti kompensacijos tik už laikotarpį nuo 2009 m. balandžio 3 d., nes jis praleido trejų metų terminą skundui dėl ankstesnio laikotarpio pateikti. Teismas taip pat nurodė, kad ginčo laikotarpį sudarė 559 dienos ir kad gyvenamojo ploto reikalavimus atitinkančiomis sąlygomis pareiškėjas kalintas tik 2,5 dienos. Vis dėlto pareiškėjo skundas dėl antisanitarinių sąlygų buvo atmestas kaip nepagrįstas, nes jis dėl jų nebuvo pasiskundęs kalėjimo administracijai. Teismas pareiškėjui priteisė 1 000 litų (apie 290 eurų) dydžio kompensaciją už neturtinę žalą, atsiradusią dėl perpildymo.

12. Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas šį sprendimą apskundė. 2013 m. vasario 25 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pirmosios instancijos sprendimą paliko nepakeistą.

C. Trečiasis pareiškėjas (Artem Novikov)

13. Trečiasis pareiškėjas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime buvo kalinamas nuo 2009 m. liepos 20 d. iki 2010 m. birželio 16 d., išskyrus laikotarpį nuo 2010 m. birželio 9 d. iki 2010 m. birželio 11 d. Jis skundėsi sąlygomis, kuriomis buvo kalinamas nuo 2009 m. liepos 20 d. iki 2010 m. birželio 16 d.

Iš Teismui pateiktų dokumentų matyti, kad jis buvo laikomas keliose skirtingose tardymo izoliatoriaus kameroose, kuriose jam teko:

– 1,8–2,65 kv. m gyvenamojo ploto – nuo 2009 m. liepos 23 d. iki 2009 m. liepos 24 d. ryto; nuo 2009 m. liepos 27 d. vakaro iki 2009 m. rugpjūčio 25 d.; nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. vakaro iki 2009 m. rugsėjo 22 d.; nuo 2009 m. rugsėjo 23 d. vakaro iki 2009 m. rugsėjo 27 d.; nuo 2009 m. rugsėjo 28 d. vakaro iki 2009 m. lapkričio 4 d.; nuo 2009 m. lapkričio 6 d. vakaro iki 2009 m. gruodžio 22 d.; nuo 2009 m. gruodžio 23 d. vakaro iki 2010 m. vasario 16 d.; 2010 m. vasario 17 d. vakare ir 2010 m. vasario 18 d.; nuo 2010 m. vasario 19 d. vakaro iki 2010 m. vasario 22 d.; nuo 2010 m. vasario 23 d. vakaro iki 2010 m. kovo 2 d.; 2010 m. kovo 3 d. vakare; nuo 2010 m. kovo 4 d. vakaro iki 2010 m. balandžio 19 d.; nuo 2010 m. balandžio 21 d. iki 2010 m. gegužės 12 d.; nuo 2010 m. gegužės 13 d. iki 2010 m. gegužės 23 d.; nuo 2010 m. birželio 11 d. vakaro iki 2010 m. birželio 12 d. ryto; 2010 m. birželio 14 d. ryte;

– 3,7–3,97 kv. m gyvenamojo ploto – nuo 2009 m. liepos 24 d. vakaro iki 2009 m. liepos 27 d. ryto; nuo 2009 m. rugpjūčio 26 d. iki 2009 m. rugsėjo 1 d. ryto; 2009 m. rugsėjo 23 d. ryte; 2009 m. rugsėjo 28 d. ryte; 2009 m. lapkričio 5 d. ryte; 2009 m. gruodžio 23 d. ryte; 2010 m. vasario 17 d. ryte; 2010 m. vasario 19 d. ryte; 2010 m. vasario 23 d. ryte; 2010 m. kovo 3 d. ryte; 2010 m. kovo 4 d. ryte; 2010 m. balandžio 20 d.; 2010 m. gegužės 7 d. ryte; 2010 m. gegužės 13 d. ryte; 2010 m. birželio 12 d. vakare;

– 3,13–4,3 kv. m gyvenamojo ploto – nuo 2010 m. gegužės 24 d. iki 2010 m. birželio 9 d. ryto;

– 7,24–7,31 kv. m gyvenamojo ploto nuo 2010 m. birželio 13 d. iki 2010 m. birželio 16 d. ryto.

14. 2012 m. pareiškėjas iškėlė bylą dėl žalos atlyginimo. Jis tvirtino, kad Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime jis buvo laikomas žeminančiomis sąlygomis: kameros buvo perpildytos, jo sveikata pablogėjo ir jis nupliko.

15. 2012 m. spalio 23 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas nustatė, kad pagal iki 2010 m. balandžio 10 d. galiojusius teisės aktus vienam kaliniui kameroje turėjo būti skirta 5 kv. m gyvenamojo ploto, o nuo 2010 m. gegužės 14 d. – 3,6 kv. m gyvenamojo ploto. Teismas taip pat konstatavo, kad pareiškėjas teisės aktų reikalavimus dėl gyvenamojo ploto atitinkančiomis sąlygomis kalėjo tik 10 dienų ir priteisė jam 800 litų (apie 232 eurų) kompensaciją už neturtinę žalą, atsiradusią dėl perpildymo. Pareiškėjo nusiskundimai dėl sveikatos ir nuplikimo buvo atmesti kaip nepagrįsti, nes pareiškėjas nepateikė jokių įrodymų, kad dėl šių problemų būtų kreipęsis į gydytojus ar kalėjimo administraciją.

16. Apeliaciniame skunde pareiškėjas tvirtino, kad priteista kompensacija buvo per maža, ir nurodė, kad jis prašė kalėjimo administracijos nuvesti jį pas gydytoją. Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracija teigė, kad pareiškėjo skundas buvo nepagrįstas, nes kalėjimas neturėjo teisės atsisakyti priimti teismo nuteistų asmenų, taigi negalėjo reguliuoti kalinių skaičiaus. 2013 m. liepos 5 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė, kad 319,5 dienos pareiškėjui nebuvo suteikta pakankamai gyvenamojo ploto, ir padidino jam skirtą kompensaciją iki 5 000 litų (apytiksliai 1 450 eurų). Teismas pakartojo išvadą, kad jo nusiskundimai dėl sveikatos buvo nepagrįsti ir kad pačiam pareiškėjui nepavyko įrodyti, kad jo sveikata pablogėjo ar kad jis kreipėsi į gydytojus.

D. Ketvirtasis pareiškėjas (Gražvydas Dūda)

17. Ketvirtasis pareiškėjas Lukiškių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas nuo 2011 m. vasario 25 d. iki 2012 m. rugpjūčio 27 d., išskyrus toliau nurodytus laikotarpius, kuriais jis buvo laisvės atėmimo vietų liginėje:

- nuo 2011 m. gegužės 17 d. iki 2011 m. birželio 1 d.;
- nuo 2011 m. rugsėjo 8 d. iki 2011 m. rugsėjo 19 d.;
- nuo 2011 m. lapkričio 21 d. iki 2011 m. lapkričio 24 d.;

- nuo 2012 m. sausio 15 d. iki 2012 m. vasario 15 d.;
- nuo 2012 m. birželio 18 d. iki 2012 m. birželio 26 d.;
- nuo 2012 m. liepos 5 d. iki 2012 m. liepos 19 d.;
- nuo 2012 m. rugpjūčio 8 d. iki 2012 m. rugpjūčio 13 d.

Iš Teismui pateiktų dokumentų matyti, kad jis buvo laikomas keliose skirtingose tardymo izoliatoriaus kameroose, kuriose jam teko:

– 1,2–2,7 kv. m gyvenamojo ploto – nuo 2011 m. vasario 25 d. vakaro iki 2011 m. vasario 28 d. ryto; nuo 2011 m. kovo 3 d. ryto iki 2011 m. kovo 15 d.; nuo 2011 m. kovo 16 d. vakaro iki 2011 m. balandžio 7 d.; nuo 2011 m. gegužės 13 d. iki 2011 m. gegužės 16 d. ryto; 2011 m. birželio 1 d. vakare; 2011 m. liepos 27 d.; 2011 m. liepos 28 d. vakare; nuo 2011 m. rugpjūčio 26 d. iki 2011 m. rugpjūčio 29 d.; nuo 2011 m. rugsėjo 20 d. iki 2011 m. rugsėjo 21 d. ryto; 2011 m. lapkričio 24 d. vakare; nuo 2011 m. lapkričio 30 d. vakaro iki 2011 m. gruodžio 7 d.; nuo 2011 m. gruodžio 8 d. vakaro iki 2012 m. sausio 10 d.; nuo 2012 m. sausio 11 d. iki 2012 m. vasario 21 d.; nuo 2012 m. vasario 22 d. vakaro iki 2012 m. kovo 7 d. ryto; nuo 2012 m. kovo 8 d. vakaro iki 2012 m. kovo 14 d.; nuo 2012 m. kovo 15 d. vakaro iki 2012 m. kovo 28 d.; nuo 2012 m. kovo 29 d. vakaro iki 2012 m. balandžio 1 d.; nuo 2012 m. balandžio 2 d. vakaro iki 2012 m. balandžio 3 d.; nuo 2012 m. balandžio 4 d. vakaro iki 2012 m. birželio 5 d.; nuo 2012 m. birželio 6 d. vakaro iki 2012 m. birželio 26 d.; 2012 m. birželio 26 d. vakare; 2012 m. birželio 27 d. vakare; nuo 2012 m. birželio 28 d. vakaro iki 2012 m. liepos 1 d.; nuo 2012 m. liepos 19 d. iki 2012 m. liepos 22 d.; nuo 2012 m. liepos 23 d. vakaro iki 2012 m. rugpjūčio 7 d.; nuo 2012 m. rugpjūčio 16 d. vakaro iki 2012 m. rugpjūčio 21 d. ryto; nuo 2012 m. rugpjūčio 23 d. vakaro iki 2012 m. rugpjūčio 27 d. ryto;

– 3,27–4 kv. m gyvenamojo ploto – nuo 2011 m. vasario 28 d. vakaro iki 2011 m. kovo 2 d.; 2011 m. kovo 16 d. ryte; nuo 2011 m. balandžio 8 d. iki 2011 m. balandžio 20 d.; nuo 2011 m. balandžio 21 d. vakaro iki 2011 m. gegužės 12 d. ryto; 2011 m. gegužės 16 d. vakare; 2011 m. birželio 2 d. vakare; 2011 m. birželio 3 d. vakare; nuo 2011 m. birželio 4 d. iki 2011 m. birželio 16 d.; 2011 m. birželio 17 d. vakare; nuo 2011 m. birželio 18 d. iki 2011 m. birželio 20 d.; 2011 m. birželio 21 d. vakare; 2011 m. birželio 22 d. vakare; nuo 2011 m. birželio 23 d. iki 2011 m. liepos 21 d. ryto; nuo 2011 m. liepos 21 d. vakaro iki 2011 m. liepos 26 d.; 2011 m. liepos 28 d. ryte; nuo 2011 m. rugpjūčio 30 d. vakaro iki 2011 m. rugsėjo 7 d.; nuo 2011 m. rugsėjo 27 d. vakaro iki 2011 m. spalio 9 d.; nuo 2011 m. spalio 10 d. vakaro iki 2011 m. spalio 12 d.; 2011 m. spalio 13 d. vakare; nuo 2011 m. spalio 14 d. vakaro iki 2011 m. lapkričio 1 d.; nuo 2011 m. lapkričio 5 d. vakaro iki 2011 m. lapkričio 17 d.; nuo 2011 m. lapkričio 18 d. vakaro iki 2011 m. lapkričio 20 d.; nuo 2011 m. lapkričio 29 d. iki 2011 m. lapkričio 30 d. ryto; 2012 m. sausio 11 d. ryte; nuo 2012 m. kovo 7 d. vakaro iki 2012 m. kovo 8 d. ryto; 2012 m. kovo 15 d. ryte; 2012 m. kovo 29 d. ryte; 2012 m. balandžio 2 d. ryte; 2012 m. balandžio 4 d. ryte; 2012 m. birželio 6 d. ryte; 2012 m. birželio 27 d. ryte; 2012 m. birželio 28 d. ryte; nuo 2012 m. liepos

2 d. iki 2012 m. liepos 4 d.; 2012 m. liepos 23 d. ryte; nuo 2012 m. rugpjūčio 14 d. vakaro iki 2012 m. rugpjūčio 16 d. ryto; nuo 2012 m. rugpjūčio 21 d. vakaro iki 2012 m. rugpjūčio 23 d. ryto;

– 6–10,6 kv. m gyvenamojo ploto – 2011 m. balandžio 8 d. ryte; 2011 m. balandžio 21 d. ryte; 2011 m. gegužės 12 d. vakare; 2011 m. birželio 2 d. ryte; 2011 m. birželio 3 d. ryte; 2011 m. birželio 17 d. ryte; 2011 m. birželio 21 d. ryte; 2011 m. birželio 22 d. ryte; nuo 2011 m. liepos 29 d. iki 2011 m. rugpjūčio 25 d.; 2011 m. rugpjūčio 30 d. ryte; 2011 m. rugsėjo 19 d. vakare; nuo 2011 m. rugsėjo 21 d. vakaro iki 2011 m. rugsėjo 27 d. ryto; 2011 m. spalio 10 d. ryte; 2011 m. spalio 13 d. ryte; 2011 m. spalio 14 d. ryte; nuo 2011 m. lapkričio 2 d. iki 2011 m. lapkričio 5 d. ryto; 2011 m. lapkričio 18 d. ryte; nuo 2011 m. lapkričio 25 d. iki 2011 m. lapkričio 28 d.; 2012 m. vasario 22 d.; nuo 2012 m. rugpjūčio 13 d. vakaro iki 2012 m. rugpjūčio 14 d. ryto; 2012 m. rugpjūčio 27 d. vakare.

18. Nenurodytą dieną pareiškėjas iškėlė bylą dėl žalos atlyginimo. Jis tvirtino, kad sąlygos, kuriomis buvo kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime, buvo žeminančios: kameros buvo perpildytos; jis buvo laikomas kartu su rūkančiais kaliniais; tualetai nebuvo atskirti nuo likusios kameros dalies; jo sveikata pablogėjo.

19. 2012 m. sausio 2 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas konstatavo, kad pareiškėjui tekęs gyvenamasis plotas neatitiko teisės aktų reikalavimų, ir priteisė jam 1 000 litų (apie 290 eurų) dydžio kompensaciją už neturtinę žalą, atsiradusią dėl perpildymo. Dėl kitų nusiskundimų teismas konstatavo, kad nebuvo pateikta įrodymų, kad jo sveikata pablogėjo dėl perpildymo, ir nurodė, kad jo liga, remiantis medicininiais duomenimis, buvo paveldima. Nacionaliniai teismai taip pat konstatavo, kad tualetuose buvo bent 1,5 m aukščio pertvara, ir atmetė pareiškėjo skundą šiuo požiūriu kaip nepagrįstą.

20. Pareiškėjas ir Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas šį sprendimą apskundė, tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012 m. gegužės 28 d. pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

E. Penktasis pareiškėjas (Darius Antonovas)

21. Peticijoje penktasis pareiškėjas skundėsi sąlygomis, kuriomis jis buvo kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime nuo 2007 m. lapkričio 29 d. iki 2010 m. kovo 9 d. Tačiau savo atsiliepime į Vyriausybės pastabas pareiškėjas nurodė, kad nagrinėtinas laikotarpis tęsėsi nuo 2009 m. birželio 10 d. iki 2011 m. rugsėjo 27 d. Pareiškėjas nebuvo kalėjime nuo 2009 m. liepos 2 d. iki 2009 m. liepos 13 d. ryto, nes tuo metu buvo laisvės atėmimo vietų ligoninėje, o nuo 2010 m. sausio 12 d. iki 2010 m. sausio 26 d. ryto jis buvo laikomas Tauragės areštinėje.

Iš Teismui pateiktų dokumentų matyti, kad jis buvo laikomas keliose skirtingose tardymo izoliatoriaus kameroje, kuriose jam teko:

– 1,2–2,8 kv. m gyvenamojo ploto – nuo 2009 m. birželio 17 d. iki 2009 m. liepos 1 d.; nuo 2009 m. liepos 13 d. vakaro iki 2009 m. lapkričio 3 d.; nuo 2009 m. lapkričio 4 d. vakaro iki 2009 m. gruodžio 2 d. ryto; nuo 2009 m. gruodžio 3 d. iki 2010 m. sausio 7 d. ryto; nuo 2010 m. sausio 26 d. vakaro iki 2010 m. vasario 5 d.; nuo 2010 m. vasario 8 d. iki 2010 m. vasario 10 d.; nuo 2010 m. vasario 27 d. vakaro iki 2010 m. vasario 28 d.; nuo 2010 m. kovo 1 d. vakaro iki 2010 m. kovo 2 d. ryto;

– 3–3,97 kv. m gyvenamojo ploto – 2009 m. lapkričio 4 d. ryte; nuo 2010 m. sausio 7 d. vakaro iki 2011 m. sausio 11 d.; nuo 2010 m. vasario 6 d. iki 2010 m. vasario 7 d.; nuo 2010 m. vasario 11 d. vakaro iki 2010 m. vasario 27 d. ryto; 2010 m. kovo 1 d. ryte; nuo 2010 m. kovo 2 d. vakaro iki 2010 m. kovo 8 d.;

– 7,45 kv. m gyvenamojo ploto 2009 m. gruodžio 2 d. vakare;

– 5,3 kv. m gyvenamojo ploto 2010 m. vasario 11 d. ryte.

22. 2012 m. birželio 11 d. pareiškėjas iškėlė bylą dėl žalos atlyginimo už laikotarpį nuo 2007 m. lapkričio 29 d. iki 2010 m. kovo 9 d., kai jis buvo kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime. Vėliau pareiškėjas patikslino, kad jo skundas buvo susijęs su laikotarpiu nuo 2007 m. lapkričio 29 d. iki 2011 m. rugsėjo 27 d. Jis tvirtino, kad tardymo izoliatoriuje jis buvo laikomas žeminančiomis sąlygomis: kameros buvo perpildytos, jose buvo žiurkių ir vabzdžių; nepakankamas apšvietimas pakenkė jo regėjimui. Teismas pritaikė trejų metų senaties terminą ir nustatė, kad atitinkamas nagrinėtinas laikotarpis tęsėsi nuo 2009 m. birželio 10 d. iki 2012 m. birželio 10 d. Teismas nusprendė, kad pareiškėjas perpildytose kamerose buvo laikomas neištisinį dvejų metų laikotarpį, ir priteisė jam 300 litų (apytiksliai 87 eurus) neturtinei žalai atlyginti. Teismas nusprendė, kad kitų savo nusiskundimų pareiškėjas nepagrindė įrodymais.

23. Apeliaciniame skunde pareiškėjas taip pat nurodė, kad kameros buvo drėgnos, o lovos – nepatogios. Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo administracija ir Kalėjimų departamentas tvirtino, kad pareiškėjas savo skundų nepagrindė. 2013 m. gegužės 20 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nenagrinėjęs papildomų skundų, konstatavo, kad neištisinis laikotarpis, per kurį pareiškėjas buvo kalinamas perpildytose kamerose, siekė 10 mėnesių ir 9 dienas. Jis padidino kompensaciją už neturtinę žalą iki 3 000 litų (870 eurų).

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ BEI PRAKTIKA IR TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

24. Bylai reikšminga vidaus teisė ir praktika ir tarptautiniai dokumentai nurodyti byloje *Mironovas ir kiti prieš Lietuvą* (nos. 40828/12 ir dar 6, §§ 5069, 2015-12-08).

TEISĖ

I. PETICIJŲ SUJUNGIMAS

25. Atsižvelgdamas į tai, kad pateiktose peticijose keliami panašūs klausimai, Teismas mano, kad tinkama jas sujungti (Teismo reglamento 42 taisyklės 1 dalis).

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 3 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

26. Pareiškėjai skundėsi netinkamomis įkalinimo sąlygomis. Jie rėmėsi Konvencijos 3 straipsniu, kuriame nustatyta:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.“

A. Priimtinumai

1. *Pareiškėjų aukos statusas*

a) Šalių teiginiai

27. Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjai jau nebegali būti laikomi tariamų Konvencijos 3 straipsnio pažeidimų aukomis. Jų bylas jau išnagrinėjo administraciniai teismai ir priėmė sprendimus pareiškėjų naudai. Jiems buvo priteistos tinkamos ir pakankamos neturtinės žalos kompensacijos, apskaičiuotos atsižvelgiant į visus kriterijus, taip pat ir į konkrečias kiekvieno asmens aplinkybes.

28. Pareiškėjai su Vyriausybės argumentais nesutiko, teigdami, kad priteistos sumos buvo nepakankamos.

b) Teismo vertinimas

29. Teismas remiasi bendraisiais jo praktikoje įtvirtintais principais ir savo anksčiau padarytomis išvadomis (žr. *Mironovas and Others v. Lithuania*, nos. 40828/12 ir dar 6, §§ 84-88 ir 93-94, 2015-12-08). Teismas pažymi, kad visose penkiose bylose Lietuvos teismai pripažino, kad nacionalinės teisės normos, kuriomis reglamentuojami konkretūs įkalinimo sąlygų aspektai, buvo pažeistos. Jis mano, kad pareiškėjams priteistos sumos po 290 eurų (Ž. Aleksandravičiui, A. Gailiunui ir G. Dūdai, žr. šio sprendimo 7, 11 ir 19 punktus), 1 450 eurų suma (A. Novikovui, žr. šio sprendimo 16 punktą) ir 870 eurų suma (D. Antonovui, žr. šio sprendimo 23 punktą) nors, atrodo, ir atitinka Lietuvos teismų praktikoje įtvirtintus reikalavimus, labai skiriasi nuo sumų, kurias panašiais atvejais priteisia Teismas. Todėl Teismas mano, kad pareiškėjai neprarado aukos statuso pagal Konvencijos 34

straipsnį, ir atmeta pirminį Vyriausybės prieštaravimą dėl aukos statuso taikymo.

2. *Vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimas*

a) Šalių teiginiai

30. Vyriausybė nurodė, kad nacionaliniai teismai atmetė antrojo pareiškėjo (A. Gailiuno) skundą dėl laikotarpio nuo 2008 m. spalio 22 d. iki 2009 m. balandžio 2 d., nes jis skundą pateikė pasibaigus nustatytam trejų metų terminui.

31. Vyriausybė taip pat nurodė, kad nacionaliniai teismai atmetė penktojo pareiškėjo (D. Antonovo) skundą dėl laikotarpio nuo 2007 m. birželio 17 d. iki 2009 m. birželio 9 d., nes jis skundą pateikė pasibaigus nustatytam trejų metų terminui.

b) Teismo vertinimas

32. Teismas pakartoja, kad Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta vidaus teisinių gynybos priemonių panaudojimo taisyklė įpareigoja pareiškėjus panaudoti tik tas priemones, kurios yra prieinamos ir pakankamos vidaus teisės sistemoje žalai už tariamai padarytus pažeidimus atlyginti. Remiantis 35 straipsnio 1 dalimi, prieš pateikiant skundą Teismui, jis turi būti bent iš esmės išnagrinėtas tinkamoje nacionalinėje institucijoje, remiantis nacionalinėje teisėje nustatytais formaliais reikalavimais, tačiau nereikalaujama, kad būtų pasinaudota netinkamomis ar neveiksmingomis priemonėmis (žr. *Aksoy v. Turkey*, 1996-12-18, §§ 51-52, *Reports of Judgments and Decisions* 1996VI, *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996-09-16, §§ 65-67, *Reports* 1996-IV, ir *Radzhab Magomedov v. Russia*, no. 20933/08, § 65, 2016-12-20).

33. Šios bylos aplinkybėmis Teismas pažymi, kad antrojo ir penktojo pareiškėjų skundai dėl įkalinimo sąlygų atitinkamai laikotarpiu nuo 2008 m. spalio 22 d. iki 2009 m. balandžio 2 d. ir laikotarpiu nuo 2007 m. birželio 17 d. iki 2009 m. birželio 9 d. nacionalinių teismų buvo išnagrinėti ir atmesti, nes buvo pateikti pasibaigus nustatytam trejų metų terminui skundui pateikti (žr. šio sprendimo 11 ir 22 punktus). Teismas pažymi, kad nei antrasis, nei penktasis pareiškėjai niekada neprašė pratęsti termino peticijoms pateikti.

34. Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes, Teismas konstatuoja, kad antrojo ir penktojo pareiškėjų skundai dėl įkalinimo sąlygų atitinkamai nuo 2008 m. spalio 22 d. iki 2009 m. balandžio 2 d. ir nuo 2007 m. birželio 17 d. iki 2009 m. birželio 9 d. turi būti atmesti, nes jie nepasinaudojo vidaus teisinės gynybos priemonėmis pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 punktą.

3. *Kitos nepriimtino priežastys*

35. Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad likusi pareiškėjų skundo dalis nėra aiškiai nepagrįsta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą. Taip pat

Teismas pažymi, kad ji nėra nepriimtina kokių nors kitų pagrindų. Todėl ją reikia pripažinti priimtina.

B. Esmė

1. Bendrieji principai

36. Byloje *Muršić prieš Kroatiją* ([GC], no. 7334/13, §§ 136-141, 2016-10-20) Teismas taip išaiškino ir apibendrino savo principus kalėjimų perpildymo klausimais:

i) Teismas patvirtino savo įprastinėje praktikoje įtvirtintą standartą, kad remiantis Konvencijos 3 straipsniu bendroje apgyvendinimo erdvėje vienam kaliniui turi būti užtikrintas 3 kv. m gyvenamasis plotas.

ii) tais atvejais, kai vienam kaliniui tenkantis plotas yra mažesnis nei 3 kv. m bendroje apgyvendinimo erdvėje, vienam asmeniui tenkančio ploto trūkumas laikytinas tokiu dideliu, kad galima preziumuoti 3 straipsnio pažeidimą. Įrodinėjimo našta tenka atsakovei Vyriausybei, kuri gali nuginčyti minėtą prezumpciją, įrodydama, kad buvo kitų veiksmų, kurie galėjo tinkamai kompensuoti gyvenamojo ploto trūkumą;

iii) 3 straipsnio pažeidimo prezumpcija paprastai gali būti nuginčyta tik esant visoms toliau nurodytoms sąlygoms:

- gyvenamojo ploto trūkumas žemiau nustatytos minimalios 3 kv. m ribos yra trumpalaikis, atsitiktinis ir nežymus;
- po tokio vienam asmeniui tenkančio ploto trūkumo jam suteikiama pakankama judėjimo laisvė bei atitinkama veikla už kameros ribų;
- pareiškėjas laikomas, bendrai vertinant, tinkamoje laisvės atėmimo vietoje, kur nėra jokių kitų įkalinimo sąlygų bloginančių aplinkybių;

iv) tais atvejais, kai kameroje vienam kaliniui tenkantis gyvenamasis plotas siekia nuo 3 iki 4 kv. m, gyvenamojo ploto klausimas išlieka svarbus Teismui atliekant įkalinimo sąlygų tinkamumo vertinimą. Tokiais atvejais 3 straipsnio pažeidimas konstatuojamas, jei, be gyvenamojo ploto aspekto, yra ir kitų netinkamų įkalinimo esminių sąlygų, susijusių visų pirma su galimybe pasivaikščioti lauke, natūralia šviesa ir oru, vėdinimu, tinkama vidaus patalpų temperatūra, privatumu naudojantis tualetu, taip pat esminių sanitarinių ir higienos reikalavimų laikymusi;

v) tais atvejais, kai kaliniui tenka daugiau nei 4 kv. m gyvenamojo ploto bendroje apgyvendinimo erdvėje, ir todėl jokių klausimų dėl gyvenamojo ploto nekyla, pirmiau minėti kiti įkalinimo esminių sąlygų aspektai išlieka svarbūs Teismui vertinant pareiškėjo įkalinimo sąlygų tinkamumą pagal Konvencijos 3 straipsnį.

2. *Minėtų principų taikymas šioje byloje*

a) Bendros pastabos apie Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą

37. Teismas visų pirma pažymi, kad, Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (toliau – CPT komitetas) vertinimu, esminės sąlygos įvairiose Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo, kuriame buvo įkalinėti visi pareiškėjai, dalyse buvo labai skirtingos, o tai reiškia, kad perpildymas ir kitos sąlygos nebuvo vienodos visose kalėjimo dalyse. Nors Teismas negali automatiškai daryti prielaidos dėl perpildymo, jis jau yra pripažinęs CPT komiteto išvadą, kad Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime perpildymo problemą dar labiau padidino prastos sąlygos apleistose ir nešvariose kamerose ir tokie pat baldai, nepakankamas šildymas žiemą ir prastas vėdinimas (žr. *Mironovas and Others*, cituota pirmiau, §§ 65 ir 142). Be to, Teismas jau pripažino CPT komiteto išvadą, kad Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime kaliniai apie 23 val. per parą praleidžia kamerose (žr. *Mironovas and Others*, cituota pirmiau, § 143). Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad pasivaikščiojimo lauke trukmės ribojimas, pavyzdžiui, maždaug iki vienos valandos per parą, gali būti veiksnys, pabloginantis kalinio, kuris visą likusį laiką praleidžia savo kameroje, padėtį (žr. *Ananyev and Others*, nos. 42525/07 ir 60800/08, § 151, 2012-01-10; *Neshkov and Others v. Bulgaria*, nos. 36925/10 ir dar 5, § 235, 2015-01-27; plg. *Muršić*, cituota pirmiau, § 161).

b) Konkreti pareiškėjų situacija

A. Pirmasis pareiškėjas (*Žanas Aleksandravičius*)

38. Pirmasis pareiškėjas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime praleido tris mėnesius ir 10 dienų. Per visą minėtą laikotarpį jam teko mažiau nei 3 kv. m gyvenamojo ploto, išskyrus penkias paskiras dienas, kai jam teko 3,69–7,8 kv. m (žr. šio sprendimo 5 punktą).

39. Atsižvelgdamas į savo praktiką (žr. šio sprendimo 36 punktą), Teismas daro išvadą, kad minėtų faktų užtenka tam, kad būtų galima daryti aiškią prielaidą, kad buvo pažeistas 3 straipsnis už trijų mėnesių ir penkių dienų laikotarpį, kai pareiškėjui teko 1,8–2,46 kv. m gyvenamojo ploto. Kadangi Vyriausybė nepateikė duomenų, galinčių paneigti minėtą prielaidą, Teismas konstatuoja, kad dėl įkalinimo sąlygų pirmasis pareiškėjas patyrė didesnes už neišvengiamas su kalinimu susijusias kančias, taigi jos prilygo orumą žeminančiam elgesiui, kuris uždraustas Konvencijos 3 straipsniu.

ii) Antrasis pareiškėjas (*Andrej Gailium*)

40. Teismas pažymi, kad ginčo laikotarpį antrojo pareiškėjo atveju sudaro vieni metai, šeši mėnesiai ir 19 dienų. Per minėtą laikotarpį jam teko mažiau nei 3 kv. m gyvenamojo ploto, išskyrus devynias paskiras dienas, kai jam teko 3,77–3,97 kv. m (žr. šio sprendimo 9 punktą).

41. Atsižvelgdamas į savo praktiką (žr. šio sprendimo 36 punktą), Teismas daro išvadą, kad minėtų faktų užtenka tam, kad būtų galima daryti aiškia prielaidą, jog buvo pažeistas 3 straipsnis už neištisinį vienu metų, šešių mėnesių ir 10 dienų laikotarpį, kai pareiškėjui teko 1,2–2,68 kv. m gyvenamojo ploto. Kadangi Vyriausybė nepateikė duomenų, galinčių paneigti minėtą prielaidą, Teismas konstatuoja, kad dėl įkalinimo sąlygų pareiškėjas patyrė didesnes už neišvengiamas su kalinimu susijusias kančias, taigi jos prilygo orumą žeminančiam elgesiui, kuris uždraustas Konvencijos 3 straipsniu.

C. Trečiasis pareiškėjas (Artem Novikov)

42. Nagrinėtiną laikotarpį sudaro 10 mėnesių ir 29 dienos. Per didesnę to laikotarpio dalį pareiškėjui teko gerokai mažiau nei 3 kv. m gyvenamojo ploto (žr. šio sprendimo 13 punktą). Per neištisinį 30 dienų laikotarpį jam teko 3,1–3,97 kv. m gyvenamojo ploto, per kurį ilgiausias ištisinis laikotarpis, kai jam teko 3,1–3,8 kv. m gyvenamojo ploto, buvo 10 dienų. Tris dienas jam teko 4,3 kv. m gyvenamojo ploto, dar tris dienas – 7,25–7,31 kv. m gyvenamojo ploto.

43. Atsižvelgdamas į savo praktiką (žr. šio sprendimo 36 punktą), Teismas daro išvadą, kad minėtų faktų užtenka tam, kad būtų galima daryti aiškia prielaidą, jog buvo pažeistas 3 straipsnis per laikotarpį, trukusį ne ištisai devynis mėnesius ir 23 dienas, kai trečiajam pareiškėjui teko 1,8–2,65 kv. m gyvenamojo ploto. Kadangi Vyriausybė nepateikė duomenų, galinčių paneigti minėtą prielaidą, Teismas konstatuoja, kad dėl įkalinimo sąlygų per minėtą laikotarpį pareiškėjas patyrė didesnes už neišvengiamas su kalinimu susijusias kančias, taigi jos prilygo orumą žeminančiam elgesiui, kuris uždraustas Konvencijos 3 straipsniu.

44. Vertinant neištisinį 30 dienų laikotarpį, kai pareiškėjui teko 3,1–3,97 kv. m gyvenamojo ploto, per kurį ilgiausias ištisinis laikotarpis truko 10 dienų ir dėl kurio negalima daryti aiškios prielaidos, kad pažeistas Konvencijos 3 straipsnis, Teismas turi atsižvelgti į kitus svarbius veiksnius, t. y. į suteiktą judėjimo laisvę, galimybę užsiimti veikla už kameros ribų ir bendras pareiškėjo įkalinimo sąlygas. Teismas atkreipia dėmesį į savo išvadas dėl Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo (žr. šio sprendimo 37 punktą) ir mano, kad tai, jog pareiškėjui teko 3–4 kv. m gyvenamojo ploto, sietina ir su kitais netinkamų esminių įkalinimo sąlygų aspektais. Todėl Teismas konstatuoja, kad dėl įkalinimo sąlygų dar 30 dienų trečiasis pareiškėjas patyrė didesnes už neišvengiamas su kalinimu susijusias kančias, taigi jos prilygo orumą žeminančiam elgesiui, kuris uždraustas Konvencijos 3 straipsniu.

D. Ketvirtasis pareiškėjas (Gražvydas Dūda)

45. Ketvirtasis pareiškėjas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime praleido vienus metus, tris mėnesius ir devynias dienas. Per tą laikotarpį jam teko labai įvairaus dydžio gyvenamasis plotas. Ilgiausias ištisinis laikotarpis,

kai jam teko mažiau nei 3 kv. m gyvenamojo ploto, buvo 5 mėnesiai ir trys su puse dienos (žr. šio sprendimo 17 punktą). Tačiau Teismas primena apie savo išvadas dėl Lukiškių tardymo izoliatoriaus (žr. šio sprendimo 7 punktą), būtent dėl nepakankamų veiklos už kameros ribų galimybių ir beveik jokios judėjimo laisvės – nuteistieji 23 valandas per parą praleisdavo savo kamerose. Dėl to Teismas atsižvelgs ir į bendrą ištisinių laikotarpių, kai pareiškėjui teko mažiau nei 4 kv. m gyvenamojo ploto, skaičių. Tokie laikotarpiai buvo: nuo 2011 m. kovo 3 d. iki 2011 m. balandžio 7 d. (išskyrus 2011 m. kovo 16 d. rytą, kai pareiškėjui teko 4 kv. m gyvenamojo ploto); nuo 2011 m. balandžio 8 d. iki 2011 m. gegužės 16 d. (išskyrus vieną rytą ir vieną vakarą, kai jam teko 6,9 kv. m gyvenamojo ploto); nuo 2011 m. birželio 23 d. iki 2011 m. liepos 28 d.; nuo 2011 m. lapkričio 29 d. iki 2012 m. sausio 23 d.; nuo 2012 m. vasario 17 d. iki 2012 m. liepos 4 d. (išskyrus vieną rytą, kai jam teko 7,94 kv. m gyvenamojo ploto).

46. Atsižvelgdamas į savo praktiką (žr. šio sprendimo 36 punktą), Teismas mano, kad išvardytų aplinkybių pakanka tam, kad būtų galima konstatuoti, kad dėl bendro 10 mėnesių ir keturių dienų laikotarpio, kai pareiškėjui teko mažiau nei 4 kv. m gyvenamojo ploto, pareiškėjas patyrė didesnes už neišvengiamas su kalinimu susijusias kančias, taigi jos prilygo orumą žeminančiam elgesiui, kuris uždraustas Konvencijos 3 straipsniu.

v) Penktasis pareiškėjas (Darius Antonovas)

47. Peticijoje penktasis pareiškėjas skundėsi sąlygomis, kuriomis jis buvo kalinamas nuo 2007 m. birželio 17 d. iki 2010 m. kovo 9 d. Teismas mano, kad reikia atsižvelgti tik į laikotarpį nuo 2009 m. birželio 10 d. iki 2010 m. kovo 9 d., nes pareiškėjo nusiskundimai dėl kitų įkalinimo laikotarpių buvo išdėstyti tik jo atsiliepime į Vyriausybės pastabas (žr. šio sprendimo 21 punktą) arba atmesti dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo (žr. šio sprendimo 34 punktą).

48. Teismas pažymi, kad šešis mėnesius ir 25,5 dienos pareiškėjui teko 1,22–2,8 kv. m gyvenamojo ploto (žr. šio sprendimo 21 punktą). To pakanka, kad būtų galima daryti aiškią prielaidą, kad buvo pažeistas 3 straipsnis. Kadangi Vyriausybė nepateikė duomenų, galinčių paneigti minėtą prielaidą, Teismas konstatuoja, kad dėl įkalinimo sąlygų pareiškėjas patyrė didesnes už neišvengiamas su kalinimu susijusias kančias, taigi jos prilygo orumą žeminančiam elgesiui, kuris uždraustas Konvencijos 3 straipsniu.

49. Teismas taip pat pažymi, kad 30 dienų pareiškėjui teko 3–3,97 kv. m gyvenamojo ploto (žr. šio sprendimo 21 punktą). Teismas primena savo išvadas dėl Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo (žr. šio sprendimo 37 punktą) ir mano, kad tai, jog pareiškėjui teko 3–4 kv. m gyvenamojo ploto, sietina ir su kitais netinkamų esminių įkalinimo sąlygų aspektais. Todėl Teismas konstatuoja, kad dėl įkalinimo sąlygų dar 30 dienų penktasis pareiškėjas patyrė didesnes už neišvengiamas su kalinimu susijusias kančias,

taigi jos prilygo orumą žeminančiam elgesiui, kuris uždraustas Konvencijos 3 straipsniu.

3. Teismo išvada

50. Išnagrinėjęs visą jam pateiktą medžiagą, Teismas nerado jokių faktinių aplinkybių ar argumentų, kurie jam leistų daryti kokią nors kitą išvadą dėl pareiškėjų skundų dėl įkalinimo sąlygų Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime. Atsižvelgdamas į savo praktiką šiuo klausimu, Teismas mano, kad pareiškėjų įkalinimo sąlygos šiuo atveju buvo netinkamos.

51. Todėl Konvencijos 3 straipsnis buvo pažeistas visų penkių pareiškėjų atžvilgiu.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

52. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

53. Pareiškėjai pareikalavo nuo 14 480 iki 80 000 eurų neturtinei žalai dėl jų teisių pagal Konvencijos 3 straipsnį pažeidimo atlyginti (žr. priedą).

54. Atsižvelgdamas į nacionalinių teismų jau priteistas sumas ir savo praktiką, vadovaudamasis teisingumo pagrindais, Teismas mano, kad neturtinei žalai atlyginti pagrįsta priteisti tokias sumas:

- 2 400 eurų pirmajam pareiškėjui Žanui Aleksandravičiui;
- 8 500 eurų antrajam pareiškėjui Andrejui Gailiunui;
- 4 600 eurų trečiajam pareiškėjui Artemui Novikovui;
- 5 800 eurų ketvirtajam pareiškėjui Gražvydui Dūdai;
- 3 700 eurų penktajam pareiškėjui Dariui Antonovui.

B. Išlaidos ir sąnaudos

55. Pirmasis (Ž. Aleksandravičius), trečiasis (A. Novikovas) ir penktasis (D. Antonovas) pareiškėjai pareikalavo po 8 500 eurų bylinėjimosi Teisme išlaidoms atlyginti. Šias išlaidas jie pagrindė S. Tomo 2014 m. rugsėjo 25 d. išrašytais sąskaitomis.

56. Antrasis (A. Gailiunas) ir ketvirtasis (G. Dūda) pareiškėjai jokių reikalavimų dėl išlaidų ir sąnaudų nepateikė.

57. Vyriausybė Teismą paragino atmesti pirmojo, trečiojo ir penktojo pareiškėjų reikalavimus atlyginti išlaidas ir sąnaudas, nes jų pateiktas sąskaitas pasirašė ne įgaliojime nurodytas pareiškėjų advokatas K. Ašmys, o

S. Tomas, 2014 m. liepos 8 d. Teismas nusprendė, kad S. Tomas nėra kvalifikuotas advokatas pagal Teismo reglamento 36 taisyklės 4 dalies a punktą, todėl negali atstovauti pareiškėjams Teisme (taip pat žr. Vyriausybės argumentus byloje *Mironovas and Others*, cituota pirmiau, § 161, ir *Bagdonavičius v. Lithuania*, no. 41252/12, § 58, 2016-04-19). Vyriausybės įsitikinimu, S. Tomas siekė suklaidinti Teismą, formaliai naudodamasis kito advokato vardu, bet faktiškai ir toliau atstovaudamas pareiškėjams. Vyriausybė tvirtino, kad tokiomis išskirtinėmis aplinkybėmis tie pareiškėjai, kurie buvo informuoti apie Teismo sprendimą dėl S. Tomo, turėjo susirasti kitą atstovą, kaip nurodyta Teismo reglamento 36 taisyklės 4 dalies b punkte. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad prašomos priteisti sumos buvo per didelės, nepagrįstos ir nepatvirtintos. Be to, nebuvo pateiktos minėtų sumų mokėjimo kvitų kopijos, todėl gali kilti tam tikrų abejonių, ar pareiškėjai jas išties sumokėjo.

58. Teismas pažymi, kad pirmajam, trečiajam ir penktajam pareiškėjams buvo suteikta teisinė pagalba (žr. šio sprendimo 2 punktą) ir kad už šių pareiškėjų pastabų pateikimą ir papildomas išlaidas K. Ašmiui iš viso sumokėta 2 550 eurų.

59. Pagal Teismo praktiką išlaidos ir sąnaudos pareiškėjui priteisiamos tik tuo atveju, jei nustatoma, kad jos buvo iš tikrųjų patirtos, būtinos ir pagrįsto dydžio. Atsižvelgdamas į tai, kad nėra jokių konkrečių patvirtinamųjų dokumentų, į Teismo turimą informaciją ir dokumentus, taip pat į tai, kad 2016 m. gegužės 3 d. Teismas, vadovaudamasis Teismo reglamento 36 taisyklės 4 dalies b punktu, uždraudė S. Tomui Teisme atstovauti pareiškėjams, Teismas šiuo požiūriu nieko nepriteisia (žr., *mutatis mutandis*, *Mironovas and Others*, cituota pirmiau, §§ 163–164).

C. Palūkanos

60. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridodant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Nusprendžia* sujungti peticijas.
2. *Skelbia* antrojo ir penktojo pareiškėjų skundus dėl įkalinimo sąlygų atitinkamai laikotarpiu nuo 2008 m. spalio 22 d. iki 2009 m. balandžio 2 d. ir laikotarpiu nuo 2007 m. birželio 17 d. iki 2009 m. birželio 9 d. nepriimtinais.
3. *Skelbia* likusią peticijos dalį priimtina.

4. *Nusprendžia*, kad dėl netinkamų pareiškėjų įkalinimo sąlygų buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis.
5. *Nusprendžia*:
- a) valstybė atsakovė neturtinei žalai atlyginti per tris mėnesius turi sumokėti toliau nurodytas sumas, taip pat visus taikomus mokesčius:
 - i) 2 400 eurų (du tūkstančius keturis šimtus eurų) pirmajam pareiškėjui Ž. Aleksandravičiui ;
 - ii) 8 500 eurų (aštuonis tūkstančius penkis šimtus eurų) antrajam pareiškėjui A. Gailiunui;
 - iii) 4 600 eurų (keturis tūkstančius šešis šimtus eurų) trečiajam pareiškėjui A. Novikovui;
 - iv) 5 800 eurų (penkis tūkstančius aštuonis šimtus eurų) ketvirtajam pareiškėjui G. Dūdai;
 - ii) 3 700 eurų (tris tūkstančius septynis šimtus eurų) penktajam pareiškėjui D. Antonovui;
 - b) nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.
6. *Atmeta* likusią pareiškėjų reikalavimų dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2017 m. liepos 4 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Andrea Tamietti
Kanclerio pavaduotojas

Paulo Pinto de Albuquerque
Pirmininkas

PRIEDAS

Peticijų sąrašas

Nr.	Peticijos Nr. Pateikimo data	Pareiškėjo vardas ir pavardė Gimimo data	Atstovas	Ištaiga Pradžios ir pabaigos datos Trukmė	Kaliniui tenkantis gyvenamasis plotas (kv. m)	Konkretūs nusiskundimai	Priteista nacionalinio teismo (EUR)	Pareiškėjo reikalaujama suma neturtinei žalai atlyginti (EUR)	Pareiškėjui priteista suma neturtinei žalai atlyginti (EUR) ¹
1.	32344/13 2013-05-11	Žanas ALEKSANDRAVIČIUS 1981-08-11	K. Ašmys ir S. Tomas, suteikta teisinė pagalba	Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas 2011-06-23 – 2011-09-30 3 mėnesiai ir 5 dienos netinkamomis sąlygomis	Mažiau nei 3 kv. m 3 mėnesius ir 5 dianas	Dėl perpildymo Dėl kitų sanitarijos sąlygų – atmestas nacionalinių teismų kaip nepagrįstas	290	15 000	2 400
2.	43576/13 2013-06-10	Andrej GAILIUN 1982-06-16	Diana Gumbrevičiūtė- Kuzminskienė	Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas 2008-10-22 – 2010-11-10 1 metai, 6 mėnesiai ir 19 dienų netinkamomis sąlygomis	Mažiau nei 3 kv. m – 1 metus, 6 mėnesius ir 10 dienų; 3,77–3,97 kv. m – 9 dienas	Dėl perpildymo Dėl kitų sanitarijos sąlygų (vabzdžių, žiurkių, pelėsio, drėgmės) – atmestas nacionalinių teismų kaip nepagrįstas	290	14 480	8 500

1 . Ir visi mokėtini mokesčiai.

Nr.	Peticijos Nr. Pateikimo data	Pareiškėjo vardas ir pavardė Gimimo data	Atstovas	Istaiga Pradžios ir pabaigos datos Trukmė	Kaliniui tenkantis gyvenamasis plotas (kv. m)	Konkretūs nusiskundimai	Priteista nacionalinio teismo (EUR)	Pareiškėjo reikalaujama suma neturtinei žalai atlyginti (EUR)	Pareiškėjui priteista suma neturtinei žalai atlyginti (EUR) ¹
3.	49516/13 2013-07-26	Artem NOVIKOV 1986-07-15	K. Ašmys ir S. Tomas, suteikta teisinė pagalba	Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas 2009-07-23–2010-06-16 10 mėnesių ir 23 dienos netinkamomis sąlygomis	Mažiau nei 3 kv. m – 9 mėnesius ir 23 dienas; 3–4 kv. m – 30 dienų daugiau nei 4 kv. m – 6 dienas	Dėl perpildymo Dėl drėgmės	1 450	20 000	4 600
4.	65956/13 2013-10-09	Gražvydas DŪDA 1974-05-30	E. Jonušas	Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas 2011-02-25–2012-08-27 10 mėnesių ir 4 dienos netinkamomis sąlygomis	Mažiau nei 3 kv. m – 8 mėnesius ir 13,5 dienos; 3,27–3,45 kv. m – ištinę 1 mėnesio ir 16,5 dienos laikotarpį	Dėl perpildymo Dėl tualetų kameroje Dėl rūkančių kitų kalinių	290	14 480	5 800
5.	71139/13 2013-11-07	Darius ANTONOVAS 1971-12-17	K. Ašmys ir S. Tomas, suteikta teisinė pagalba	Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas 2007-11-29–2010-03-08 7 mėnesių ir 25,5 dienos netinkamomis sąlygomis	Mažiau nei 3 kv. m – 6 mėnesius ir 25,5 dienas, 3–3,97 kv. m – 30 dienų	Dėl perpildymo Dėl nepakankamo apšvietimo	870	80 000	3 700